

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

2

«РАДЯНСЬКА ШКОЛА»

1961

Чергування як засіб трудового і морального виховання дошкільників

В. КОТИРЛО

Одним із засобів трудового виховання дошкільників є залучення їх до посильної для них праці, насамперед до обов'язкової в кожному дитячому садку — чергування дітей по їдальні, у куточку природи і по підготовці до занять.

Чергування по їдальні мають епізодичний характер у молодшій групі, а вже з середньої групи відбуваються регулярно з поступовим збільшенням і ускладненням обов'язків чергового.

Порядок чергувань, встановлений вихователькою, звичайно здійснюється за списком, за яким кожній дитині припадає чергувати по їдальні не рідше одного-двох раз на місяць. Таке чергування дає дитині змогу опанувати обов'язки чергового, а також потрібні вміння і навички побутової праці. У процесі чергування, завдяки його систематичності і трудовому характеру, у дитини формуються такі морально-вольові риси, як працьовитість, старанність, відповідальність, наполегливість тощо. Отже, чергування є одним з важливих засобів виховного впливу на дитину.

Але ефективність цього впливу визначається не лише змістом трудових завдань, які дитина виконує під час чергування, і не самим включенням дитини у процес виконання цих завдань. Від того, що дитина може прибрати з стола посуд або принести хліб, у неї ще не сформується ні відповідальність, ні працьовитість. Ефективність виховного впливу чергувань на дітей дошкільників залежить від їх організації вихователькою, від її ставлення до праці дитини, від усієї трудової атмосфери в дитячому садку.

Вихователька визначає функції і обсяг роботи чергового, від неї діти навчаються способів виконання своїх обов'язків. Але діти не просто наслідують окремі дії виховательки, а переймають саме її ставлення до роботи, всю її пове-

дінку. Тому на чергуванні дітей позначаються вимогливість виховательки, мотивація і спрямованість її вимог, способи підтримання інтересу до праці та засоби заохочення, до яких вона вдається.

Якщо чергування в деяких дитячих установах ще не стало дійовим засобом трудового і морального виховання, то причину цього слід шукати не тільки в недооцінці виховного впливу чергувань, а й у тому, що вихователь не рідко нехтують рядом педагогічних вимог, які стосуються організації цього виду трудової діяльності. Поки дитина розкладає ложки, няня вже накриває столи, розносить їжу. Звичайно, няні швидше і зручніше зробити все самій, ніж чекати, поки упоруються чергові. Та саме в таких дитячих садках, де роль чергового фактично ігнорується, чергування не цікавить дитину, і вона виконує свої обов'язки неохоче, без ініціативи, бо вона безпомилково відчуває, що дорослі не надають серйозного значення її роботі. За таких умов чергування втрачає свою виховну цінність.

Тимчасом чергування має бути для дітей справжньою трудовою діяльністю, яку дитина, як і іншу трудову діяльність, повинна виконувати з усвідомленням її обов'язковості. Щоб виробити у дитини таке ставлення до чергування, треба їй з'ясувати не тільки конкретну мету окремих дій, а і всього чергування. Виконуючи громадські обов'язки, вона не просто допомагає няні, а піклується про своїх товаришів, про весь колектив дітей. Коли діти сприймають чергування як об'єктивно необхідну працю, що дає користь іншим, вони свідомо і з належною відповідальністю виконують свої обов'язки.

Отже, чергування важливе не стільки своєю результативністю, скільки суспільними функціями, які бере на себе дитина. Вже у старшій групі можна завести такий по-

рядок, що коли у когось немає ложки чи не вистачає пиріжка, він має звернутись в цій справі до чергового. Тоді роль чергового в очах дітей значно підвищиться, він сам відчуватиме відповідальність за виконання своїх обов'язків, докладе всіх зусиль, щоб виконати їх якнайкраще, виявити ініціативність, старанність. І лише при такій організації чергувань у дошкільників розвинуться важливі морально-вольові якості, бажання допомогти іншим дітям тощо.

Риси особистості дитини формуються в процесі безпосередньої діяльності чергового. Розглянемо роботу чергового по ідальні в середній і старшій групах.

В середній групі дітей привчають правильно розставляти тарілки, розкладати ложки з правого боку тарілки, ставити на столи підставки з серветками і хлібниці, причому тарілки стопкою і ложки у певній кількості ставити на столик няня. Оволодіння дітьми середньої групи цими процесами дає змогу розширити й ускладнити функції чергового у старшій групі.

Діти старшої групи самі беруть з шафи тарілки, ложки, виделки відповідно до кількості присутніх, розставляють на столи все потрібне, а також розносять другу й третю страву. Прибираючи після їди, чергові забирають посуд, складають тарілки, ложки, чашки окремо, змітають крихти, замінюють скатерки, на яких діти їдять, і підмітають підлогу.

Дуже важливо установити для чергових певну послідовність дій і пояснити її доцільність.

Дитині 5 років, яка в середній групі вперше чергує, не досить сказати, що означає накрити на стіл чи прибрати зі столу, тобто просто перелічити те, що вона має робити. Її потрібно навчити певної послідовності дій, найбільш раціональної за даних умов. Накриваючи на стіл, треба спершу поставити серветки і хлібниці, тоді тарілки і біля них ложки і виделки. Прибираючи, треба забрати тарілки та ложки, серветки та хлібниці, а тоді змести крихти,

скласти скатерку і підмести підлогу. Така послідовність, зрозуміло, зручна для дитини.

Успіхові у засвоєнні дитиною вказаної послідовності дій сприяє її певна обумовленість вихователкою: дитина повинна не просто завчити цю послідовність, а зрозуміти її логіку. Так, наприклад, зручніше спершу ставити хлібниці і серветки, бо вони займають місце посередині стола, а потім розставляти тарілки тощо. Але доки система дій, виконуваних черговим, не стала для нього звичною, з неї може випадати та чи інша ланка. Це ставить певні вимоги до організації чергувань.

Для засвоєння дитиною чотирьох-п'яти років певної системи дій не досить назвати їх послідовність і пояснити, чим вона зумовлена. Діяльність дитини цього віку зумовлюється безпосередньо сприйнятною ситуацією або конкретною вимогою дорослого. Тому в організації чергувань, як і в іншій трудовій діяльності дошкільника цього віку, важливим є створення таких умов, які певним чином спонукали б дитину до відповідних дій.

У перші місяці запровадження в середній групі систематичних чергувань чергового, коли він приходить до ідальні, чекає ціла купка ложок, виделок, порожнього посуду, задалегідь покладених на стіл нянею. Дитині залишається тільки розставити тарілки і розкласти ложки і виделки. Приготовлені нянею речі самі нагадують, що треба зробити. Поки черговий чітко не усвідомлює своїх функцій, він часом виявляє безпорадність при відсутності таких орієнтирів: коли на столі нічого не стоїть, дитина й не знає, за що братися.

Знайомлячи чергових з їх обов'язками, вихователька повинна враховувати ступінь засвоєння ними цих обов'язків.

Звичайно, самими поясненнями і організацією відповідної ситуації дитину не навчимо правильно виконувати обов'язки чергового. Великого значення має безпосередня дія виховательки — показ того, як

слід тримати щітку і совок, щоб крихти не розсипались, як скласти скатерку тощо. Але й такий показ треба супроводити словесним поясненням, як робити і чому саме так. Показ без слів веде лише до сліпого копіювання дитиною рухів виховательки, але нічого не вчить. Свідоме ж виконання дітьми певних дій веде до їх засвоєння, забезпечує і вироблення потрібних умінь. При організації чергувань вихователька повинна багато уваги приділити тому, щоб кожна дитина правильно виконувала свої обов'язки.

Щоб привчитися до потрібної системи дій, черговий повинен навчитися найбільш ефективних прийомів роботи.

Оцінюючи роботу чергового, вихователька позбавлена можливості перевірити, чи вдається дитина до тих засобів, яких її навчали. Частіше вона оцінює самі результати роботи (як накрито стіл, як складено тарілки тощо). Звертання виховательки до чергового переважно являють собою загальні ін-

струкції («На столі треба поставити...») чи конкретні вказівки («Ложки повинні лежати з правого боку тарілки»), прями чи непрями нагадування («Сашко, не забудь покласти серветки») чи захоочення («Вова у нас молодець — усе робить старанно і як слід») тощо. Якщо вихователька не додивляється до того, як саме діти виконують свої обов'язки (наприклад, як змітають крихти — у совок чи на підлогу), а оцінює лише результати роботи (тарілки поставлено у стопку, крихти з столу зметено), то діти нерідко не оволодівають раціональними способами дій і не набувають потрібних умінь. А вироблення у дітей таких умінь і навичок побутової праці надзвичайно важливе. Навчаючи чергового виконувати те чи інше завдання, вихователька повинна показати і пояснити, як слід це робити, навчити прийомів роботи.

Лише цілеспрямована і продумана до дрібниць організація чергувань може забезпечити їх ефективність у виховній роботі з дітьми.

Організація чергувань дітей у дитячому садку

М. ЛОБКОВСЬКА,

вихователька дитячого садка № 59 м. Харкова

Велике місце у трудовому вихованні дітей займає чергування. Ця форма діяльності має громадський характер і сприяє вихованню елементарних трудових навичок, поваги до праці, прагнення допомогти один одному і працювати не тільки для себе, а й для інших.

У цій статті я хочу поділитися своїм досвідом, як за допомогою чергувань, починаючи з молодшої групи, виховувала у дітей свідоме ставлення, інтерес до праці, трудові навички, в якій послідовності та як керувала чергуванням дітей.

Як відомо, діти нерідко приходять до дитячого садка безпорадними, без елементарних трудових навичок.

Я розпочала свою роботу з дітьми трирічного віку. Як тільки діти освоїлися з новою обстановкою, почала давати їм нескладні доручення (принести м'яч, книжку, іграшку і т. д.). Чергування в прямому розумінні не було. Тільки у другій половині року я почала залучати дітей до виконання нескладних доручень, пов'язаних з чергуванням — покласти ложки, поставити стільчики, поставити блюде, допомогти прибрати ложки зі столу і покласти на роздатковий стіл.

Діти охоче виконували доручення, допомагали, але для них незрозумілим було значення цієї допомоги, почуття відповідальності.